

פרוטוקול מספר 6/ב
מישיבת ועדה העבודה
שהתקיימה ביום ד', י"ז כסלו תשי"ז - 21.11.56
בשעה 08.30

משתתפים:

- ע. גוברין - יו"ר
- ב. אידלסון
- מ. ארם
- י. אלמוגי
- ה. ברגר
- ש. בנה
- נ.צ. הראל
- א. כהן
- ח. מגורי-כהן
- מ. קלמר
- י. קרגמן
- י. ריפתין
- א. שוטסק

מזמנים:

- שר העבודה - מ. נמיר
- מר עילם - המנהל הכללי, משרד העבודה
- מר רדי - המשנה למנהל הכללי
- מר בר-ניב - היועץ המשפטי, משרד העבודה
- מר לוטן - מנהל המוסד לביטוח לאומי

סדר-היום:

1. חוק הגימלאות לנפגעי ספר (המשך)
2. סדר-עבודה של הוועדה
3. סקירה על מצב התעסוקה

היו"ר ע. גוברין:

פותח את הישיבה.

1. חוק הגימלאות לנפגעי ספר, תשי"ז-1956

מר בר-ניב:

בישיבתה הקודמת סיימה הוועדה את הדיון בחוק, פרט למספר סעיפים שבהם חיפשנו פשרה.

בהגדרת "ספר" אנו מציעים להוסיף את המלים "בין מראש ובין בדיעבד", כלומר, הסעיף יהיה: "ספר יהיה כל מקום בתחומו של אזור ששר הבטחון קבע, בין מראש ובין בדיעבד, כאזור..."

באותו סעיף ההגדרות, בהגדרת "פגיעת ספר", נתגלו קשיים כתוצאה מהמלים "כשאינן מצב מלחמה בין ישראל ואת המדינות השכנות". אנו מציעים למחוק את המלים הללו, בגלל אי-הבהירות שבמובן "מלחמה". לעומת זאת יתווסף בסוף החוק, לפני הסעיף האחרון, סעיף 18: "לא תינתן גימלה לפי חוק זה, להוציא גימלה לפי הסעיפים 13 ו-14, בקשר לפגיעת ספר בתקופה שלגביה הכריז שר הבטחון, לאחר התייעצות בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת, על התלייתו של חוק זה. הכרזה לפי סעיף זה יכולה להיות מראש או בדיעבד, ותפורסם ברשומות". כלומר: במקום להזדקק למושג "מצב מלחמה" אנו אומרים שבמצבים מיוחדים יכול שר הבטחון לקבוע שלאור המצב, החוק על פגיעות אינו חל.

בעיה נוספת היתה קשורה באישור העובדה שהפגיעה היתה פגיעת-ספר, ואישור זה ניתן ע"י קצין מאשר, סעיפים 8-9.

מר בר-ניב:

השאלה היתה: האם נכון יהיה שקצין אחד יחליט בעצין כזה. במקום סעיף 9
אנו מציעים לכתוב סעיף חדש: "הרואה עצמו נפגע ע"י החלטת קצין מאשר,
רשאי לעורר עליה בפני ועדת עררים של שלושה שתמונה ע"י שר הבטחון.
ההודעה על מינוי ועדת ערר ועל כתבתה תפורסם ברשומות. ב) הערר
יוגש בכתב תוך 30 יום מיום בו הגיעה לעורר ההודעה על החלטת הקצין
המאשר, והחלטתה של ועדת העררים היא סופית."

החלטת: לקבל את התיקון בנוגע לוועדת-ערר.

מר בר-ניב:

בנוגע למלים "מצב מלחמה", לא היתה
דרישה במסגרת חוק זה לטפל בקטטורופות
גדולות של מלחמה. חשבנו שמוטב להחליף מבחן מדעי-משפטי של "מצב
מלחמה" במבחן מוחלט, ולכן אמרנו עתה תקופה שלגביה החליט שר
הבטחון, באישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת. יכולים גם להיות מקרים
שרשמית המצב הוא מצב מלחמה, אבל מבחינת ההיקף אפשר יהיה לטפל
במקרים במסגרת חוק זה.

ד"ר לוטין:

אני מצטרף להצעתו של מר בר-ניב, אבל
לפי הניסוח כאן לא ברור שההתליה לא
תחול על מקרים שאירעו לפני תקופה זו.

ב.צ. הרמל:

אני מציע שה"ספר" יכיל את כל נפגעי
המסתובנים. בתחילה היו אמנם נפגעי
המסתובנים רק בספר, אבל לאחרונה יש נפגעים כאלה כמעט בכל הארץ, ואסור
להפריד, ויש לשנות את החוק בהתאם למציאות.

י. ריפתין:

גם אני חושב כך, אבל עלינו להביא
בחשבון שהוכנס עכשיו במסגרת תיקון
לפיו את ספת הספר אפשר לקבוע לא רק לפני המקרים, אלא גם לאחריהם.
ברגע שהמסגלה אומרת אפוא שאין הדבר צמוד למפה ונקבע שאפשר לשנות אותה
בהתאם לפעילות המסתובנים - אין מקום להסתייגות בנוסח של חבר הכנסת
הרמל.

היו"ר ע. גוברין:

נציגי סיעות הציונים הכלליים ו"חרות"
בוועדה רצו להכניס הסתייגות בנוסח
פונה אליהם בבקשה לא להכניס עתה את
ההסתייגות, אלא שיסמרו לעצמם זכות הסתייגות בלבד וישקלו בדבר.

ב.צ. הרמל:

אני מסכים, ואני סוטר לעצמי זכות
הסתייגות.

א. שוסטק:

גם אני.

היו"ר ע. גוברין:

ברור שלא שר הבטחון ולא הרמטכ"ל יקבעו
את המפה הזאת. אנו רוצים להבטיח שגם
לכנסת תהיה חזות-דעת בכך. המסגלה הסכימה לכך, ותשתף את ועדת החוץ
והבטחון בעיבוד המפה. אם מביאים בחשבון נוסף לכך שאת המפה יקבעו
בעקבות המסתובנים ולא לפני כן, אני חושב שאנו מבטחים את נפגעי
המסתובנים במאה-אחוז.

א. שוסטק:

סעיף 18 מדבר על התליית החוק במצב ששר
הבטחון יכריז עליו וכו', וד"ר לוטין
עורר את הספק בנוגע למקרים שאירעו לפני תקופת ההתליה. סעיף 18 אוסר
שהשר רשאי להכריז גם "בדיעבד", דבר המחזק את הספק של ד"ר לוטין.

מר בר-ניב:

ברור שיש להשאיר לשר אפשרות להכריז
בדיעבד, כלונן שאי-אפשר לדעת היום
שהחל בשבוע הבא יהיה מצב שיחייב סופיפוציה של החוק. החוק מדבר על
פגיעה שאירעה בתקופה מסוימת, ולא על גימלה הניתנת לתקופה מסוימת.
ההתליה היא אפוא לגבי מקרים שאירעו בתקופה מסוימת, ולא לגבי גימלה
הניתנת בתקופה מסוימת על מקרים שאירעו קודם. עכ"פ, ליתר בהירות

א.ג.

מר בר-ניב:

אני מציע לכתוב בסעיף 18 המוצע: "לא תינתן גימלה לפי חוק זה... בקשר לפגיעת-ספר שאירעה בתקופה שלגביה הכריז...". הוספת המלה "שאירעה" מכהירה את הענין.

הדו"ט: בהגדרת "ספר", לקבל את ההצעה להוסיף את המלים: "בין מראש ובין בדיעבד", ולקבל את ההגדרה המתוקנת.

זכות הסתייגות: חברי הכנסת ב.צ. הדאל; א. שוטסק.

לקבל את סעיף 18 פמוצע: "לא תינתן גימלה לפי חוק זה, להוציא גימלה לפי הסעיפים 13 ו-14, בקשר לפגיעת-ספר שאירעה בתקופה שלגביה הכריז סר הבטחון, לאחר התייעצות בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת, על התלייתו של חוק זה. הכרזה לפי סעיף זה יכולה להיות מראש או בדיעבד, ותפורסם ברשומות".

מר בר-ניב: החוק, לפי ההצעה, הוא ריסרוואטיבי, אבל אני מבקש להוסיף שתחילת תקפו של החוק היא ב-1 בינואר, משום שדרוש בערך חודש כדי להכין את התקנות וכו'.

הדו"ט: לקבל את בקשתו של מר בר-ניב, ותחילת תקפו של החוק תהיה ב-1.1.57.

2. סדר-עבודתה של הוועדה

היו"ר ע. גוברין: לפי כמות החומר שנותרה לנו עוד לדון בו, ולפי הזמן העומד לרשותנו, אני חושש שחוק התעסוקה העומד להיות מועבר אלינו ע"י הכנסת יגיע לכלל דיון בוועדה רק כעבור תשעה חודשים. הפתרון היחיד, לדעתי, הוא לקבוע ועדות-מסנה עם סמכות מלאה ולהעביר אליהן חוקים אחדים.

ב. אידלסון: אני תומכת בהצעה להקים ועדת-מסנה כזאת. גם העבודה יותר יעילה משפר חברי יותר קטן. פרט לכך יוכל כל חבר ועדה שאינו חבר ועדת-מסנה, והמעובין בחוק מטוריים, להשתתף בישיבות ועדת-המסנה.

א. שוטסק: קיימת כבר ועדת-מסנה אחת של ועדת העבודה, לענין חוק נכי הנאצים. היו"ר שלה הוא חבר הוועדה הרצל ברגר היוצא בימים הקרובים מן הארץ, ועלינו למנות יו"ר חדש. נוסף לכך עלינו למנות את חברי ועדת המסנה. אינני מתנגד שנעביר אליה עוד חוקים אחדים, כמו חוק אפיית לילה.

הדו"ט: 1. למנות ועדת-מסנה קבועה של ועדת-העבודה, שאליה יועברו חוקים שונים מפעם לפעם. ועדת-המסנה תהיה בעלת סמכות מלאה והחלטותיה לא יוחזרו לדיון במליאת הוועדה;

2. אחת לשבועיים תקיים ועדת-העבודה ישיבה נוספת, ביום א', בתל-אביב;

3. הישיבה הנוספת הראשונה תהיה ביום א', 2.12.56, בשעה 11.00 בקריה בתל-אביב.

3. סקירה על מצב התעסוקה

הינ"ר ע. גוברין:

אני מקדם בכרחה את שר העבודה הנמצא
בינינו זה הפעם הראשונה. כן אני מקדם
בכרחה את המסנה למנהל הכללי, מר רדי.

לפני שנשמע את הסקירה על מצב התעסוקה,
ברצוני להודיע שהגיע אלי מברק מטעם מרכז הלשכות, בו הם מבקשים
להיפגש עם הוועדה. חשבתי שמוטב לדבר על כך קודם עם משרד העבודה.

שר העבודה:

לפני שאנו עוברים לסקירה יש לי ענין
נוסף לוועדה: - ליד בנק הדואר יש מועצה
בה סיווגים כמה משרדי מסללה שיש להם פעולות גדולות בבנק הדואר.
לרגל פניית הודיע שר הדואר שהיה מסכים למנות למועצת בנק הדואר את
מנהל המוסד לביטוח לאומי, ד"ר לוטן, כי האופרציות של המוסד לביטוח
לאומי נעשות בעיקר דרך בנק הדואר. לפי החוק, אם אני רוצה למנות חבר
נוסף במועצת הביטוח הלאומי - ושר הדואר מבקש שבא-כח משרד הדואר ישתתף
במועצת הביטוח הלאומי שבה משתתפים נציגים של הרבה משרדים אחרים - עלי
להודיע על כך, או להתייעץ על כך, עם ועדת העבודה, ואני מבקש מפני
חיות-דעתה של הוועדה בענין זה. בכך לא נפגעת הנציגות הפריסטית של
העובדים והמעבידים במועצת המוסד לביטוח לאומי.

י. ריפתין:

האם ההתייעצות עם ועדת העבודה וחיות-
דעתה של הוועדה הם לגבי מוסד או לגבי
איש?

שר העבודה:

לגבי מוסד בלבד, ורק לגבי ההרכב הראשון
של המועצה.

הדואר:

להסכים להצעת השר לשתף במועצת המוסד לביטוח
לאומי גם נציג של משרד הדואר.

מר עילם:

מצב הדברים בשטח התעסוקה מטובך כיום
לסדי. בדרך כלל חודש נובמבר של כל שנה
הוא חודש קשה. לפני שהיו לנו כותנה ובטנים היו נעצרים הקשים מתחילים
כבר באוגוסט, שאז מסתיימת העונה החקלאית הרגילה. בנובמבר ובסחצית
דצמבר אין שום פעילות חקלאית הדורשת פועלים שכירים, ואלפי הפועלים
שעבדו בכותנה ובטנים אין להם תעסוקה נורמלית. הבעיה מתייחסת
ל-6-8 אלף פועלים הפועלים בחדשי ספטמבר-אוקטובר בתעסוקה מלאה,
ואילו שאז ועד הקטיף זוהי תקופת הרזון במצב התעסוקה.

בסתים-שלוש השנים האחרונות היה משרד

העבודה מנסה להתגבר על הבעיה בתקופה זו ע"י ריבוי עבודות יזומות,
על-מנת לכסות את הפער עד בוא הקטיף באזורים בהם נסתיימה העבודה
בכותנה ובטנים. בחלק מהסחצות יש רציפות בעבודה בין תקופת הכותנה
והבטנים ובין עבודת הקטיף, לאחר הפסקה קצרה. בחלק אחר מספיע הקטיף
באזורים אחדים ואילו באזורים אחרים אינו עונה כלל על הצרכים.

השנה בסתים הענינים במיוחד. בשנה

הקודמת היה בחדשי ספטמבר-אוקטובר מחסור חריף בפועלים, וגם גל העליה
שהיה מכוון במידה רצינית לאזורים בהם יש עבודה בכותנה ובטנים הסתדר
יפה. עם הקטיף שנוצרו בכותנה לרגל הופעת המזיק, נמחקו מקומות עבודה
רבים. איזור בית-שאן כולו נמחק מבחינה זו. לפי הנחות שהיו, היו
צריכים לחסור באזור עפולה-בית-שאן כ-800 פועלים, כשכל הפועלים במקום
היו עטופים בעבודת הכותנה בזמנים בתיקונים, ללא כל צורך בעבודה
יזומה באותם חדשים. בדרום היו צריכים לחסור כ-800 עד 1500 פועלים,
ולא ברור היה אם הפניית עולים לסני הכותנים הללו היתה מסכה את כל
הביקוש הזה. לגבי הדרום היה בדעתנו לארגן סחנות-נוער בחדשי ספטמבר-
אוקטובר על-מנת לכסות את הביקוש. או לט עם הופעת המזיק נתברר שאין
קטיף בבית-שאן, ולא רק שלא היה מקום לארגן תעסוקה ל-800 פועלים בזמנים
מסוקמות אחרים, אלא לא היה במה להעסיק באותם שני החדשים פועלים
רגילים של האזור, והיה הכרח לארגן עבודות יזומות לחלק ניכר מהם.

טר עילם:

דבר זה אכל טן הרזרבות. יצא שנוסף על העסקת מאות רבות של פועלים בעבודות יזומות נחדשים ספסטר-אוקטובר, צריך להמשיך בכך עכשיו בקנה-מידה טוגדל. אם צריכים היינו לתת עשדות-אלפי ימי עבודה במסך שני חדשים בניגוד למשוער, ברור שהכסף הזה חסר. נוסף לכך, העבודות היזומות אינן מבצעים ברורים כמו הנחת מסילת-ברזל או כביש גדול וכדומה, אלא אלו הן כל מיני הזדמנויות לסעת-מצוא. ובמידה שטנצלים אותן במידה יותר גדולה - לסחרת כושר ההמצאה של אובייקטים נוספים סתמעט. מכאן שהבעיה חמורה לא רק מהצד הכספי אלא גם מצד ארגון הפעולות.

הימים המעטים של המלחמה יצרו קטיים אחרים לחלוטין, שמהם טרם השתחררו עד עתה. הגיוס לקח את הכוח המעולה בכל הארץ, את בעלי המקצוע, מנהלי העבודה ומארגני העבודה, וכן את הרכב אח"כ בלקחו גם פועלים פשוטים, אם כי נשארו רזרבות גדולות של פועלים כאלה, הפרט עולים שהם חדשים בארץ ואינם נדרשים לצבא. נשארו אפוא מנטיים לעבודה, ואילו העבודה לא יכלה להתארגן.

כתוצאה, נגרסה אבטלה להרבה מנטיים שעבודה היתה מסומנת עבורם. לגבי פועלים העובדים בסקטור של עבודה יציבה, מקום עבודה ברור, לא הספיע הדבר במידה כל-כך הרסנית. לגבי פועלים שעבודתם מתארגנת מסבוע-לסבוע, עבודתם נהרסה כליל, כי לא היה מי שיודריך אותם, ובתוכם יש מעט מאד כוחות מעולים.

ענין התחבורה וההובלה אף הוא היה חסור. לא היתה כלל תחבורה והובלה במעגל העבודה, ודבר זה גרם לכך שלאחר שנאכל מעט החומר שהיה בשטח העבודה, לא ניתן לקיים אותה.

הסקירה הזו איננה ביחנת על מלוא היקפה של בעיית העבודה בכל הארץ, כי אם רק על אותו חלק של העבודה שהיא בלתי-מוגדרת טראט. בין אנשים אלה יש גם קצת פועלי-בנין, ואילו פועלי תעשייה אינם נושא לשיחה של היום.

זמן קצר לאחר מכן החלץ לשחרר אנשים. השחרור היה רב יותר בין הכוחות הפחות-טאומנים. במידה שנלקחו לצבא גם דורטי-עבודה שעבורם מתוכננות העבודות היזומות, הרי נוסף לסחנה הבלתי-סגויים שאין מי שיארגן להם את העבודה, נוספו עוד אנשים מהשחרור, כי מארגני העבודה עדיין נשארו בצבא. כלומר: מערכות העבודה נתערערו לחלוטין, ועדיין לא חזרו לשווי-מסקל.

לאט-לאט מתחילים להשתחרר גם בעלי מקצוע וגם מנהלי-עבודה, ויש לחשוב שבעזרתם אפשר יהיה להשתלב מחדש בסידורי-העבודה התקינים. אבל הסחטור במכוניות וכרכב מעכב את העבודה עוד יותר.

העבודה בבנין משותקת ב-2/3. למעשה היא משותקת באזורים המפותחים ב-40%, ובאזורי הפיתוח ובסרחבי הארץ היא משותקת ב-80%. כי על קטיי אספקת חומר בתל-אביב ובחיפה מצליחים להתגבר בטעט המכוניות שיש. אבל להוביל למרחבים הגדולים, לדימונה, אסקלון וכו', אי-אפשר. גם המכוניות ששחררו עד כה הן מהמיין הקל שאינו בעל עצמה גדולה, והמכוניות הכבדות היכולות להעביר חמרי-בנין נשארו בצבא.

יוצא שיש סטפר מקורות שעד היום עבודת הבנין לא חודשה בהם. (כשליש ממקבלי התעסוקה בעיירה חדשה, כמו אפקים או קרית-גת, טועסקים בבניית בתיהם או בבניית בתים לאלה שיבואו בקרוב) לא ניתן אפוא לומר אם תוך הימים הקרובים יבוא מפנה רציני בשטח זה.

מצד שני, במידה ששחררו מכוניות, נקבע עבורן סדר-עדיפות: טזון, הדריט וכו'. מבחינה לאוטומית קשה לתת עדיפות לבנין, אם לא לראות כנקודת-מוצא מרכזית את ענין התעסוקה.

בחודש אוקטובר היו טועסקים בעבודות יזומות בארץ כ-8,000 איש, כאלפיים איש יותר שחשכנו בעונה זו, בגלל הכותנה שירדה לגמרי טן הפרק בבית-טאן ובדרום היתה בשליש פחות. בחודש נובמבר טועסקים בעבודות יזומות כ-12,500 איש, קפיצה ביותר מ-4,000 איש.

ולפי התיאור שנתתי אפשר לשער באילו תנאים מתקיימת העבודה: חסרים מנהלי עבודה. בתחילה חסרו לחלוטין, עכשיו קצת פחות. כלומר: גם במידה שהיו הזדמנויות לא היתה העבודה מסודרת.

האבטלה קפצה בחודש נובמבר, לאחר זאת, בעוד כמה אלפי איש. יחד עם הנוער, עמד המספר בשבוע שעבר על כ-15 אלף איש. אני מניח שהשבוע יש הפחתה במספר, לאחר 12,500 הטועסקים. כלומר: מערכות העבודה נתערערו לחלוטין, לא רק בגלל קטיי נובמבר הרגילים.

נתעוררה גם בעיה נוספת: יכולת התשלום של מעבידים. אם בחודש שעבר עבדו בדרום הארץ כ-6,000 פועלים בכותנה ובטנים, והמעבידים, הצריכים לשלם בנובמבר עבור אוקטובר, מתקשים לשלם את השכר, קל לשער את מצבם של אלה מהפועלים שטרם קיבלו את שכרם ואין להם עבודה רצופה החודש.

אינני סוכן לדבר על המידה בה נתערער המצב במסגרת התעשייה שבה, במסגרת יחסים תקינים, אין לאיחור של שבוע בשכר השפעה מכרעת. גם בבנין המצב עגום בשטח התשלום, בבניה הפרטית.

במידה שהתחבורה לא תסופר, אינני רואה שום סיכוי לשיפור יסודי של המצב. אילו יכלה הבניה להתעורר מחדש, היה מספר הטובטלים נופל אוטומטית בכמה אלפי איש. חשיבות הבניה - ואני דן בבניה של שיכוני עולים בראש וראשונה - היא רבה, מאחר שאין רזרבות של דירות והעולים ממשיכים לבוא. דבר זה יורגש במיוחד בחדשי החורף הקרובים.

ההנחה היא - וייתכן שהיא תקינה תוך 7-10 הימים הקרובים - שבמידה שישתחרר רכב להובלת חסרים, יוכלו להבטיח בתנופה גדולה את האבטלה ולהביאה, בעזרת 12,500 הטועסקים בעבודות יזוטות, למספר שלא יהיה חורג מן המושגים המקובלים של תנועת אבטלה.

אפשר אמנם לשאול: מדוע לא יוסיפו, עד אז, עבודה יזומה נוספת לפועלים נוספים? המקומות תובעים זאת, ומביטורים לא פשוטים: עולים, חיילים שנשתחררו, וטתם אבטלה. חלק מהחיילים משתחרר והולך לטפעליו, החלק הבריא. חלק משתחרר ומסייע לאחרים להיות טועסקים. אבל חלק משתחרר והוא נושא לדאגה מבחינת תעסוקה. לצערי לא ניתן להרחיב את המסגרת של 12,500 טועסקים, מכמה ניטורים.

הצד התקציבי אמנם אין לו המשקל המכריע, כי בטיקולים על תעסוקה מתעלמים לא פעם מהגדרות תקציביות ומשתדלים לדון בדברים לפי הצורך ולא לפי האפשרות התקציבית. התקציב לתעסוקה הועמד בשנה זו על 11 מיליון. סכום זה, לפי טהלך הדברים, נאכל כליל בסחצית הראשונה של השנה. באחד הדיונים הסברתי את הנושא של עבודות בטחון, שהחלפנו עבודות יזוטות רגילות בעבודות בטחון, דבר שהקיף סכום של כ-4 מיליון לירות, וסכום זה צורף לאחר מעשה לתקציב, ויצא שהתקציב לתעסוקה נעשה בן 15 מיליון לירות. בימים הבחורונים שכנענו את שר האוצר להוסיף 2 מיליון לירות נוספות. יוצא שהתקציב המצוי הוא כבר 17 מיליון, כלומר: מה-1 בספטמבר ועד סוף סרף יש ששה מיליון לירות, מיליון אחד לחודש. חודש אוקטובר בלבד, שהיה נוח בתעסוקה, רק 8,000 איש, אכל מיליון ורבע. בנובמבר יאכל יותר מ-1,3/4 מיליון. כלומר: באוקטובר-נובמבר בלבד הוצאנו למעלה משלושה מיליון לירות. נשארו אפוא שלושה מיליון לירות לארבעה חדשים. ברור שסכום זה לא יספיק גם אם יהיה מצב העבודה מצויילן. ברור שיחסרו עוד כמה מיליונים לירות, בעיה לא פשוטה כשכל אחד יודע מהו המצב.

בעבר היו הקשיים להעלות סכומים ניכרים לצרכי תעסוקה נעוצים בתחום מסולש: במקורות הכלליים של התקציב הרגיל; במקורות תקציב הפיתוח, ובתעסוקה. כל כמה מיליונים לתעסוקה היו מתחרים באלמנטים אחרים של התקציב הרגיל ותקציב הפיתוח. ועובדה היא שכמה-וכמה נושאים של פיתוח נדחו מפני שתעסוקה אכלה קצת מהם. נוסף על המצב המיוחד היום, קשה יהיה להוסיף עוד מיליונים. גם דצמבר עלול להיות חודש לא יותר טוב מבחינה זו, ולא

מר עילם:

ניתן יהיה לצאת מהמספר הזה של 12,500 מועסקים.

גם אם נתעלם מהצד הכספי אני חושש שלא ניתן, בתנאי היום, לקיים תעסוקה של 12,500 ולארגן תעסוקה נוספת לאלף עד 3,000 אנשים נוספים. אין אובייקטים. כושר הארגון של הגורמים השונים שבאמצעותם כל זה מתהווה, איננו. קובע גם הצד הכספי לא מצד משרד העבודה, אלא גם מצד יתר הגורמים. כל במקום מסויים אנו מסלמים חלק מהתעסוקה, ואילו במקום אחרים להוסיף את השאר, ואין בידי הגורמים האחרים לקיים גם את הסגרת הנוכחית, בין אם זה משרד החקלאות או גורם אחר. אבל גם אם נתעלם מכל הביטוחים האחרים, קיים ביטוח מכריע בנושא זה: לא ניתן להוציא אנשים בהמוניהם כאלה במרחבי הארץ ושהאנשים המוצאים לא ירגישו שהוצאו לעמוד ולא לעבוד, דבר שיהרוס את כל המוראל של העבודה. כעבור חודש-חודשיים אין האנשים הללו, המועסקים בעבודה כזאת, מרגישים עצמם פועלים עוד. להפוך מושג של עבודה לביית-ספר של הריסת הרגלי-עבודה - אי-אפשר.

כל אחד מהביטוחים הללו כשלעצמו מונע את האפשרות להגדיל את מספר המועסקים. כולם יחד - על אחת כמה וכמה.

אובייקטיבית לא ניתן אפוא להגדיל את

מספר המועסקים, מה גם שלחלק מהמקומות מתווספים מדי שבוע בשבוע עוליה, ולמעשה צריך גם כן לארגן מסגרות עבודה מאותו אופי. בחדשים ספטמבר-אוקטובר באו 13 אלף נפש, מהם כ-8 אלפים באוקטובר, כלומר: כ-3,000 דורשי עבודה, כי החישוב הוא 1,2 דורשי עבודה בכל מספחה. יחד עם חדשי נובמבר-דצמבר קרוב לוודאי שהמספר יעמוד על 21-22 אלף נפש. בתוך העליה מספר העולים מפולין גדול, ובגילים טובים לעבודה. העולים הללו יוצרים בעיות תעסוקה ושיכון מסוג אחר, בעיות מורכבות מאד.

אי-אפשר להוסיף עבודה יזומה בחודש נובמבר.

נעשים מאמצים כדי להתגבר על הקשיים שנוצרו בחדשים האחרונים, על ידי אספקת מכונות לצרכי הובלת חומר, וכו'.

לא אגע בנושא אחר של תעסוקה, הנובע

מתעסיה וממצבי דלק, כי זוהי פרשה בפני עצמה. מתחנן את האפשרויות עד קצה גבול היכולת. ייתכן שבמשך השבועות הקרובים, עוד בנובמבר, נוסיף עוד כמה מאות מקומות עבודה יזומים, לפי אפשרויות שתתגלנה ולפי המצב שייוצר, על-מנת לענות למקרים של חיילים מסוחרים. מבחינה תקציבית אפוא אנו יכולים לחרוג עוד קצת מהמסגרת, ולהגיע עד למכסימום של 13 אלף מועסקים. למעלה מזה לא נוכל ללכת.

גם כאן יעמוד הנושא התקציבי בכל חומרנו.

החודש היה לנו קושי לשלם את שכר העבודה של אוקטובר שהיה למעלה מן הסכום היחסי של החודש לפי הנוצאה. בחודש דצמבר נצטרך לשלם בעד נובמבר כפול מהסכום היחסי. כיצד יתגברו על כך משרד האוצר והמושג הלגיטימי של תקציב - זהו נושא בפני עצמו. עד כה היינו מתגברים מחודש לחודש. לא ברור אם נצליח בכך גם בחדשים הקרובים. המחזור בתקציב הוא גם אבסולוטי וגם שוטף בכל חודש.

שר העבודה:

ראשית, ברצוני להודות ליו"ר על ברכתו.

אני יודע שאנשי משרד העבודה עובדים במסך כל השנים בקשר הדוק עם הוועדה ועובדים מתוך הרמוניה מלאה איתה. אני מקווה שאוכל להמשיך בישיבות הוועדה מזמן לזמן.

ברצוני להדגיש את הדבר שעמד עליו מר

עילם: הנושא שטר עילם טיפל בו היום חופף את החלק הרופף והארעי יותר של ציבור העובדים בארץ, מבחינת מעמדו בכלכלת הארץ, גם אם מביאים בחשבון את ותיקי פועלי הבניין המקצוע עצמו איננו יסוד סטבילי לפי מהותו. החלק הזה הוא הקרוב ביותר ללבנו של משרד העבודה: אנשי הטעברות, עובדי עבודות-ציבוריות, פועלי הבניין. זוהי הספירה שבה פועל מסדר העבודה מתוך הכרח, במשך כל השנים.

שר העבודה:

גם לאחר ההתרשמות הקטה שנוצרה מצדכם כחוצאת מהתשובה הבלתי-מעודדת שהעלה מר עילם, אני חושש לומר שאנו עלולים לעמוד בפני חזיונות לא קלים בשוק העבודה, גם בחלק היציב של ציבור הפועלים, חלק המגיע לידיעת הציבור רק במקרים יוצאי-דופן-הכלל.

ענין הדלק עשוי להכביד גם על החלק השני של המשק שלנו, בעיקר בתעשייה, ופחות בחקלאות שטט בעיות התעשייה מוצאות את פתרונן בחוץ. אבל אם להביא בחשבון את צריכת הדלק בתעשייה, בעיקר בשלושת בתי-החרושת למלט שבהם צורכים כמעט סחצית מכל צריכת החשמל בתעשייה, תקבלו תמונה מהמזב. כי יש קשר אורגאני בין העבודה בביהח"ר למלט ובין העבודה בנבייה. גם אם אנו דואגים ששטח זה יפגע ככל האפשר פחות, הרי אין הדבר טורד רק בידינו, ואי-אפשר לנבא מראש, לא לרעה ולא לטובה.

לא באתי אפוא להקל מדבריו של מר עילם בלא להוסיף עליהם, והלווי ונתבדה. וקרה כבר שנתבדונו בנבואות קשות, כמו שקרה השנה כשטרת העבודה דיברה על החשש ל-40 אלף מובטלים לרגל מסון הכותנה, ולמעשה היתה השנה הנוכחית די נוחה, יחסית, מבחינת מצב העבודה. ואם נביא בחשבון השנה את העומדים בעבודות יזומות כמחוסרי-עבודה פוטנציאליים, וכן את מחוסרי העבודה בפועל, אינני חושב שהיה השנה חודש בו הגיע מספר המובטלים ל-20 אלף. ע"י מאמצים מכוונים שעשינו בעזרת האוצר יצאנו, עד לתקופת סיני, די טוב, מבחינת חוסר-עבודה. בשני החדשים האחרונים שלפני סיני היה חוסר-העבודה פחות מהממוצע בחדשים אלה בשנים קודמות.

ולבסוף ברצוני לומר שעל אף כל האסור, אני מסופק אם אנו יכולים לצייר עכשיו תמונה מלאה ומוסמכת. האלמנטים טרם נתגבשו. גם ענין החוזרים מן המערכה הוא עדיין בעלם מבחינה כמותית ואיכותית כאחד. דרושים לפחות עוד שבועיים כדי שנדע מהו מסוי, אם ישאר המצב בלתי-משתנה. כרגע אין תרופות לסינומאציה שאיש לא יכול היה לנחשה מראש.

היו"ר ע. גוברינו: ליום ד' הבא הזמנתי ליסיבת הוועדה את מסדו הבטחון בענין השכר למילואים. שעה לאחר מכן בזמין שוב את מסדו העבודה ואת מרכז הלשכות, בלג עם כן יחול שינוי במצב.

י. ריפתין: בענין החיילים החוזרים: האם יכולה המדינה לשאת שיהיו מחוסרי-עבודה כשגוייסו, ואילו עכשיו הם חוזרים למקמות עבודה שאינם קיימים עוד. דבר זה עלול לפגוע קשות במוראל החיילים, ואינני בטוח אם הענין אינו שייך לשר הבטחון. אולי כדאי שהשר ימסור לנו בענין זה דו"ח נוסף. אפשר לכלול ענין זה במסגרת הדיון שיהיה לנו בשבוע הבא עם מסדו הבטחון.

ס. קלמר: הייתי רוצה לשאול את מסדו העבודה, בנוגע ליציאת התלמידים למשקים: האם אין זה גורם, במצבנו כיום, לחוסר-עבודה נוסף כשמוציאים 2,000-3,000 תלמידים לעבודה במשקים?

מר עילם: ברור שתלמידים אלה הם כוח עבודה כלשהו. אמנם ענין זה קם מתוך שיקולים אחרים לחלוטין ולא תוך התייעצות עם מסדו העבודה, אם כי מסדו העבודה לא התנגד לכך. ראשית - אין שם כל סיכוי לתשלום שכר עבור העבודה שנית - שאלות התחבורה והובלת פועלים אינן יכולות להתארגן כגון, וכן הנטע הוא שפועלים אלה ישנו במשק כל זמן העבודה. כיום העבודות היזומות הן במרחק של כושר-הליכה ברוב מקומם מגורי האיש ועד למקום העבודה.

ג. שר העבודה: שאלתי לפני ארבעה ימים בוועד-הפועל של ההסתדרות אם לא כדאי לעיין שנית בשאלה זו. נאמר לי, ראשית, שיש אזורים בהם עדיין יש חוסר-עבודה שנית, שהם מעריכים את עבודת אלפיים הילדים הללו ב-500 ימי עבודה ביום.

א. שוסטק: אני חושש שמשרד העבודה לא יוכל לפתור את בעיית התעסוקה אם לא ייצור אנווירה הרבה יותר דרמטית סביב השאלה בסבועות הקרובים. ענין זה צריך לקבל מצדכם אותה תנופה שנותן שר הבטחון לענייניו שלו. ועדת הכספים צריכה לראות את הבעיה הזאת כחסורה ביותר, כשם שהיא רואה כמה עניינים אחרים, ועליכם לדאוג לכך.

ה. ברגר: מבחינה פסיכולוגית קובעים שבועיים הראשונים לאחר שחרורו של חייל, ואילו אנו - כפי שטבענו מדבריו של השר - לא נוכל לדון בענין אלא כעבור שבועיים. אי-אפשר לחכות בענין זה שבועיים, כי עד אז כבר שוכח המטוחרר שהיה בצבא. לכן הייתי מציע שמשרד העבודה יתקשר בענין זה עם משרד הבטחון עוד היום.

(הישיבה ננעלה בשעה 11.00)